

המיתאחדה בבתורה

גליון תורני לליבון ההלכה ולאסוקי שמערתא
אליבא דהלכתא במסגרת מפעל 'הליכות עולם'

פרשת שופטים תשפ"ג
גליון מ"ה

דבר המערכת

אוי נא לנו כי הושברנו

כיממה לפני ירידת הגליון לדפוס התבשרנו בדיעה המרה והמעציבה אודות ההסתלקות של אדונינו מוריני ורבינו, עטרת ראשינו, עמוד הענווה, אשר אמרתי הטהורות נתפשטו בכל תפוצות ישראל, מרן אדונינו מוריני ורבינו מארה"ב זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא.

כ"ק מרן אדמו"ר מארה"ב זצוק"ל היה שריד אחרון לדור דעה, ממעתיקי השמועה בדקדוק רב, מדברנא דאומתיה תל שכל פיות פונים אליו.

משך שנים רבות זכו קהל הקודש לחסות בצילו, ולהתבשר במחיצתו, כאשר חדר הקודש שבבורו פארק הפך להיות החדר שבו רבים רבים מתושבי ארה"ב ומחוצה לו שופכים מר ליבם, כאשר כ"ק מרן אדמו"ר מארה"ב זצוק"ל מברכס ומעודם ומעטיר בעדם לישועה ולברכה.

כ"ק מרן אדמו"ר מארה"ב זצוק"ל, זכה לרכוש קנינים רוחניים רבים בשנותיו כאן בארץ ישראל, מפי זקנים חסידים ואנשי מעשה, וכפי שתאר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בשיחת הקודש בעת הליייה, שכ"ק מרן אדמו"ר מארה"ב זצוק"ל זכה להסתופף בצל חסידים מטרסק טאלנא ראחמיסטריווקא ועוד ועוד, כאשר כ"ק מרן אדמו"ר מארה"ב זצוק"ל ממלא אסמיו מלוא חפניים סיפורי קודש ומעשיות מלאי הוד מצדיקים שבדורות הקודמים.

"שור כי אבדו חסידנו ומפגיע אין בעדינו", במילים אלו מתאר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א את האבידה הגדולה, כאשר כ"ק מרן אדמו"ר מארה"ב זצוק"ל היה 'מפגיע' במלוא מובן המילה, עמוד צלותהון דישראל, ואף בעל תפילה במוספי ימים הנוראים, כאשר הוא מעביר את הנוסח המדוקדק מבית רבותינו נגמ' לדור האחרון.

יריעות רבות עוד יכתבו אודות שגב עבודתו, וגודל קדושתו, אך להיפטר בלא כלום אי אפשר, ועל אף קוצר השעה נעשה מאמץ להוקיר את זכרו עלי גליון, ולכך בגליון שלפניכם הבאנו מעט מזער אודות כ"ק מרן אדמו"ר מארה"ב זצוק"ל, כאשר עיניכם תחזינה מישרים.

ויהי רצון שיבולע המוות לנצח, ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים, בבית משיח צדקיני במהרה בימינו.

המאמרים ההלכתיים היו לזמראה עיני
הרה"ג ר' דוד טווערסקי שליט"א
רב דקהילתינו

לתנובות הארות והערות
ניתן להשאיר הודעה במערכת הטלפונית שלווחה 9
ו/או לפנות לפקס מספר:
153-25346226

מערכת אשריכם
072-337220
מערכת הליכות עולם
02-5359214

קהל חסידי ראחמיסטריווקא

בארץ הקודש

נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש

נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי חטאנו

המומים שבורים ורצוצים אנו עד דכדוכה של נפש בסילוקו של צדיק אשר כל בית ישראל נשען עליו, ובהלקח ארון האלקים אשר אמרנו לנפשנו בצלו נחיה כל הימים, אשר כל ימיו מסר נפשו עבור כלל ישראל בתורתו ובתפלותיו, עמוד צלותהון דישראל, עמוד האש אשר האיר לארץ ולדירים בתורתו ובקדושתו, עטרת תפארת בית ישראל, צדיק יסוד עולם, מנורה הטהורה, עמוד הימיני פטיש החזק, בוצינא קדישא, עמוד הענווה והיראה, ממעתיקי השמועה, זקן צדיקי הדור, משיירי כנסת הגדולה, שריד אחרון לדור דעה, אשר רבים הלכו לאורו וקשורים ואגודים בעבותות אהבה, נקודת לביו וחמדת לבביו

כ"ק מרן אדונינו מוריני ורבנו

ארצות הברית
צוקללה"ה

בנו חביבו ומחמד נפשו של רבנו הק'
כ"ק מרן אדמו"ר הרה"צ המפורסם רבי יוחנן זיע"א

חתן כ"ק מרן אדמו"ר הרה"צ המפורסם
רבי יעקב יוסף מסקווירא זיע"א

אשר עלה בסערה השמימה לגנוי מרומים כ"ט לחודש מנחם אב ער"ח אלול תשפ"ג

אבי אבי רנב ישראל ופרשיז וכל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'

וירב בבת יהודה תאניה ואניה

גדול כים שברנו

לישראל בצלותי מרתיכין ופרשין. זוהי אבידה לכל עם ישראל, באשר הוא היה הממשיך של הדורות הקדומים של הצדיקים הקדומים, והוא אשר העביר אותם לדורינו. הדמעות ניגרות מאליהן, הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובינו... אך כפי שהזכיר מרן אדמו"ר שליט"א במלאת השבעה לאביו הק' כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע הספרו של הרה"ק מסאטמאר זי"ע על הרה"ק ר' ישכר דוב מבעלזא זי"ע כי הרופא נפטר מהעולם אבל תרופותיו קיימים, גם אנו נתחזק בתרופותיו המאירות של רבינו בדמות ספריו הק' "אמרות טהורות" המלאים הדרכות ישירות ומאירות את כל דרכי החיים, בהם נמצא נוחם ומרפא לכל מכאובינו, ואף גם במורשתו הרוחנית והנהגותיו הנפלאות השזורות כפנינים ביונת יריעת חייו הנאדרה בקודש כפי שתחזינה עיניכם ביריעה הפרושה לפניכם.

07-585502 ש"ס תר"ל

הלב קרוע לגזרים, שבור לרסיסים ושותת דם, העין דומעת, מי יתן ראשנו מים ועינינו מקור דמעה, ונבכה יומם ולילה על שבר בת עמי, על כי בא השמש בצהרים, אביהם ורבים ומאורם של ישראל, המנורה הטהורה אורה נעדרה, היד ממאנת להעלות את שמו של רבינו הק' בלשון עבר, הלב קרוע ומורתח ומתפלץ מרגשי צער ויגון מגודל הכאב, קשה לבטא במילים את גודל האבידה ואת החלל הנורא שנפער בהסתלקותו לשמי מרומים. אין צורך להכביר במילים כי האבל עוטף את כולנו מכף רגל ועד ראש, על האי שופרא דבלי בארעא, חמדת לבבנו וחיות נפשנו. "ראה כי אזלת ידינו, שור כי אבדו חסידנו ומפגיע אין בעדנו". וכפי שהגדיר זאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שהוא היה ה'מפגיע' האמיתי, דער ריכטיגער בעטער פאר כלל ישראל. אבי רכב ישראל ופרשיו, דטב לון

ורביקותם בו היתה ללא שיעור. כח השפעתו הרוחנית הגדולה, חצתה גבולות עמים והאירה על פני כל הארץ, דברות קדשו והדרכותיו הישירות, דרכיו והנהגותיו בקודש משמשים עבורנו כמורי דרך בכל דרכי התורה והעבודה, כפי שזכינו לחיות בעיני בשר בעבודת הקודש הנערכת במחיצת קדשו בבתי בראי ובבתי גוואי, המחייבים אותנו לתפילות כראוי וללימוד התורה בהתמדה, ועבודת השם בחיות והתלהבות בכל צעד ושעל, מדות טובות ואמונה ובטחון והליכה ללא חת בדרך החסידות הסלולה כפי שלמדנו באספקלרייתו המאירה.

רוח אבותיו הקדושים רועי החסידות לדורותיהם שפיצתה בקרבנו, היא אשר היתה מנשבת ומקרינה בתוככי נפשותינו ונפשות כל המקושרים אליו להעמיד אחות טוהר עילאית המושתת ומוצקת על יסודות העבודה, הקדושה והאמונה בטהרתם, בדרך הבעש"ט הק' ללא זיו כלשהו, היא אשר גידלה על ברכיה דורי דורות חסידים ישרים ההולכים בארחות התורה והחסידות חיילים נאמנים ללגינות של מלך לשרת בקודש לה' ולתורתו עד עצם היום הזה.

אותו הועידה ההשגחה העליונה להנהיג עדת סגולה, להיות אבן שואבת ומגדל אור לאלפים ולרבבות, שבשנים האחרונות גדלה השפעתו הכבירה באמצעות סדרת הספרים "אמרות טהורות" שנערכו משיחותיו והדרכותיו בקודש, והם מהווים מקור השראה והדרכה לכל דורש ומבקש ה'

משפיע עלינו ועל כל העולם כולו, וזכה הדור כולו שהצדיק היה שריו בתוכו צ"ב שנים והאיר עליו באור קדושתו. זכור תזכור ותשוח עלינו נפשנו, על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו, על מחמד עינינו ונקודת נפשינו, אבל יחיד נעשה לנו קהילתנו הקדושה, לעת כזאת אשר נטרפה השעה ונגנו האור כי טוב ונשבה ארון האלקים, רבינו נתעלה לשמי מרומים, רוח אפינו משיח ה' אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים נלכד בשחיתותם, אוי נא לנו כי חטאנו, מרוב עונינו אבדנו, נאספו מנו בחטאינו, המה סעו למנוחות ואותנו עזבו לאנחות, פלגי מים תרד עינינו מאין הפוגות על שבת בת עמנו. מגדולי וצדיקי הדורות אשר שתלן הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו בכל דור ודור, והותירם לפליטה להאיר לבני דורנו ולדורות הבאים, הועידו משמים את רבינו הקדוש כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע מארה"ב, צדיק ונשגב דנחית מן שמיא, להנהיג את עדתנו בחסד וברחמים, לשמש לכולנו כאב רוחני שינחם במעגלי צדק ויובילם בדרך הסלולה העולה בית קל, וישמש עבורם כלפיד אש ההולך לפני המחנה ומאיר את האפילה, וכמלאך מגן ומושיע מכל צר ומצוק בצקון לחשו ובברכות קדשו שהעתיק עליהם בכל עת. עבודת קדשו הרוממה בכל ימות השנה וביחוד בשבתות ומועדי קודש הנודעת למשגב, בתפילותיו הזכות ובשולחנותיו הטהורים, הזריחו אור של קדושה והתלהבות, אמונה יוקדת ויראת שמים בלבבות ישראל.

עבודתו הקדושה והמאירה סחפה אליו רבים וטובים מכל קצווי ארץ, שנתקשרו אליו בעבודות אהבה אין קץ,

זכתה קהילתנו הקדושה בארה"ק ובכל רחבי תבל שרבינו הק' נתעטר עטרה לראשנו בצוותא חדא עם אחיו הגדול כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, ובשבת אחים גם יחד הנהיגו את עדתנו הק' בחן ובחסד ובאהבה רבה, וכאיש אחד בלב אחד האצילו והרעיפו על ראשנו ברכות שמים לרוב והשפיעו עלינו שפע חסדים ורחמים ברוחניות ובגשמיות, מתוך הכנעה ושפלות נדירים במינם בדרכם בקודש הנקוטה בידם מאבותיהם הקדושים מדור דור.

עד לפני קרוב עשור זכינו לעשרות ביקורים רבי-הוד בארץ הקודש בקרב קהילתנו הק', אשר כפי שזכור לכולנו כל ביקור ארוך או קצר נראה היה כעין מועד עבורנו, באשר אז זכינו להארת פניו המופלאה והנודעת ביחס המיוחד כלפי כל אחד ואחד, ולשוף עין בעבודת הקודש בתפילתו המתונה ובעמרו לפני התיבה כנעים זמירות ישראל, ובשולחנות הטהורים כשהוא שריו ביראה עילאה מחז, ובהכנעה ושפלות מאין כמותה כלפי אחיו הגדול מאידך, כשהוא בטל ומבוטל כלפיו ומסרב לנהוג בגינוני הנהגה כמו אמירת תורה ואמירת זמירות בפני הקהל. תפילותיו במקומות הקדושים מלווים בהרגשים נפלאים, ומי מדבר בשמחות צאצאיו בהם בקעו קרני זיו הודו בהארה עילאית המרוממת את כל הקהל לפסגות נעלים.

זכינו להכנס אל הקודש פנימה להתבקר ולהיוושע בדבר ישועה ורחמים, ולעיתים לקבל הדרכות והוראות בקודש. זכינו לפעמים לשיחות קודש לרוממנו ולהעלותינו במסילה, ולהדריכנו בנתיבות ישר. וזכינו שרבינו הק' שפט את ישראל זה למעלה מארבעים ואחד שנים כולם שוים לטובה, כשהוא

הרופא והוא קובע שהכאב נובע מחמת האפנדיציט וכי יש לערוך לו ניתוח מידית.

רבינו נותח ע"י הד"ר קוק שהיה נאמן עבורו מאד, ואף דאג שהיה לצדו רק אחים ולא אחיות לשמשו, אולם למרבה הצער לא הרגיש הרופא כי האפנדיציט כבר התפוצץ והתפשטו הליחות בכל גופו של רבינו, וסבר שבכך שהוציא את האפנדיציט הסתיים הטיפול. אך לאמתו של דבר נודעה כל גופו בזיהום קשה ובני מעיו הפסיקו מלפעול, ובאותו זמן טרם עידן האנטיביוטיק היו עלולים תוך כמה ימים להיפטר מהעולם מחמת כך. הרופאים חששו מלנתחו שוב כי סברו שאין לזה כל סיכוי. אבל כיון שרופא אחד סבר שאפשר לנתח, קבע זקנו מרן אדמו"ר רבי דוד זי"ע שיש לעשות הניתוח לנסות להציל את חייו. כל בני משפחתו באו להיפרד הימנו. והמצב היה חמור מאד, כאשר בכל בתי התלמוד תורה והישיבות הרבו בתפילה לרפואתו.

באותו זמן התאספו אצל דודו-זקנו מרן אדמו"ר רבי אברהם בער זי"ע בכדי לערוך לו שינוי השם, הרבי הוסיף לו את השם "חיים", ואמו הרבנית אסתר רבקה בבואה לביה"ח אמרה לו "מזל טוב" קבלת שם חדש "חיים יצחק", מיד נזקק רבינו בעירונותו ושאל האם אפשר לקרוא לשני אחים באותו שם, הרי יש לי אח ושמו "חיים משה", (ומה ששכחו מן כי קראו לו בדרך כלל רק בשם "משה"), חזרה האם ושאלה את חותנה הרבי רבי דוד זי"ע, נענה ואמר מכיון שאצל הספרדים מצוי השם "חיי" (והוסיף: כמו שקורין לרב הראשי הרב בן ציון חי עזריאל), ולכן "אז מנן האט שוין געגעבען חיים, זאל זיין חיי" ומאז נקרא שמו "חיי יצחק".

אבל גם אחר הניתוח השני הלך מצבו והחמיר, וגופו לא הגיב באופן חיובי וגם המעיין לא התחילו לפעול. ברם, זכור לטוב דודו אחי אמו הרה"ק ר' אברהם ווילהלם ז"ל שעשה לילות כימים על יד מיטת הנער לרומם את רוחו ולהחיות דעתו מחלתו ושכוחת המרפא. ולאחר שני מעט לעת רצופים שעמד ליד מיטתו הרגיש אפיסת הכוחות ואמר כי חייבים להחליפו מחשש התמוטטות, אבל בדיוק לפני הלילה השלישי אמרו הרופאים כי הלילה הוא המכריע, ואם יצליח להתגבר יש מה לקוות... בקשהו בני המשפחה שיעמדו עוד עם הלילה ויסייעו, עד שבקשו הרבי רבי דוד זי"ע בעצמו ואז הסכים, אך ביקש שיעמדו משמרות בתפילה משך כל הלילה, וכן כינוי לו "קוניאק" ונוהל מבשם חריף ואלכוהול בכדי שיוכל להפיג את שנתו הנופלת עליו.

בהגיעו, ראה ר' אברהם כי מלאך המות כבר מרחף על מיטתו, המצב היה נראה סופני, ואם בתחילה הגיב לו החולה, כעת הפסיק מלהגיב למרות שנענע אותו וישדלו בדברים, היה זה ללא הועיל, ואף החל להראות סימני גסיסה. בראותו את המצב כי הוא עומד ברגעים האחרונים, ולא סיפק בידו לקרוא לצוות הרפואה, לא ידע מה לעשות. תוך כך נכנס האח וראה שכבר תקף ליה עלמא, נטל מעל ראשו את מכשיר החימום האלקטרוני שהיה מונח על גופו לחממו, מאחר וכבר אין בו צורך רח"ל.

ר' אברהם לא היה יכול לשאת את הפשע הנורא הלוה, לעשות כזאת בערונות בחיים, אבל הזמן לא היה ראוי לחשוב חשבונות, ר' אברהם חש כי צריך לקום ולעשות מעשה על אתר הלוויית, וכל רגע קריטי, כדי להציל את חייו באותם רגעים קשים. לפתע, צץ במוחו של ר' אברהם רעיון נפלא שזה עצמו היה סיעתא דשמיא נפלאה להאיר דעתו ברגע המכריע, הוא לקח את הנוהל המבושם עם הקוניאק והאלכוהול ועירבם יחד, והוריד את הסדין מעל גופו של החולה, והחל לשפשף ולעסות את גופו עם התערובת הזו, וכן עשה על עיניו ועל פניו, כך עבד דקות ארוכות ללא ליאות כדי לחמם את גופו, וכעבור עשר דקות ראה כי פעולתו עשתה פרי, כי הילד התחיל לשום בצורה קלה ונוחה יותר, וכך המשיך ר' אברהם לעסוק בשפשוף גופו של רבינו בכל כוחו ומרצו, ולאחר מחצית השעה פקח רבינו את שני עיניו, ושאל היכן אני נמצא? האם אני נמצא עדיין בעולם הזה? ר' אברהם עונה לעומתו בתרועת שמחה אתה חי בריא ושלם... נענה רבינו: הכי יודע אתה שכבר הייתי בעולם הבא, ואיני יודע כיצד התעוררתי פתאום כאן... ובאמת אני מרגיש עצמי כעת יותר טוב, הדרו לה! כי טוב!!!

ר' אברהם הזעיק את צוות הרפואה שחשב כי הנורא מכל אירע, והנה בהכנסם פנימה והוכו בתדהמה, בראותם עין בעין שיפור מצבו של הילד החולה, מיד ערכו בדיקה ולתמונה נוכחו לראות כי שיפור רצוני החולה כאן לעיניהם, מיד פנו

אל ר' אברהם ושאלוהו למעשיו, והיאך הצליח להחיות את הילד החולה, בהוסיפם, האם הנך יודע כי לא די שהתגבר על המשבר, אלא גם מעיו התחילו להתעורר ולפעול משהו, וכי מה עשית לו...

ר' אברהם סיפר להם את השתלשלות הענינים וכל מה שעשה, והם דנו בסיפורו ואמרו שכפי הנראה עקב החימום מכל התערובות החריפות שרקח ר' אברהם, החלו המעינים לפעול ולהתחמם ולהפליט כל הליחות ועל ידי זה ניצל לחיים, ובכל זאת הודו ואמרו כל הרופאים שזה היה "נס" כי מעולם לא שמעו שתערובת כזו יש לה כח נפלא שיוכל לרפאות חולים, ובפרט במי שכבר שרוי במצב קשה כזה ונוטה למות רח"ל, ובפעולתו של ר' אברהם ניצל ממות לחיים, אין זה כי אם יד ה' עשתה כל זאת, ברוך הטוב והמטיב.

הגאון ר' אברהם היה מרבה לספר את הנס הנפלא הזה שהיה לו חלק גדול בו, והיה אומר כי מרגיש לנפשו זכות גדולה שהציל נפש אחת מישראל, ולא סתם נפש מישראל אלא צדיק גדול ונשגב כרבינו אשר אורו השפיע לאלפים ולרבבות.

אך עדיין היו זקוק לרפואתו השלימה, וביום ל"ג בעומר הלכו ציבור גדול להרעים עולמות בציון הרשב"י, וגם אמו הרבנית נסעה למירון להתפלל לחיי בנה, והבטיחה שם ח"י רוטל משה. וקיבלה שם על עצמה שבאם יוטב המצב אצל בנה ויחזור לאיתנו תקח את רבינו לשנה הבאה למירון לציון התנא האלקי רשב"י, ואמנם כך היה ולשנה הבאה נסע רבינו לל"ג בעומר במירון. ואכן, ביום ל"ג בעומר לפנות ערב החל המצב להשתפר והמעינים החלו לפעול יותר ויותר, עד שכעבור ששה שבועות מאז אשפוזו השתחרר מבית הרפואה ביום י"ז לחודש סיון, ובשבת קודש פרשת בהעלותך עלה לביהמ"ד ונתנו לו לעלות לתורה למפטיר [בערוננו ילד] וסיימו לו הקריאה "קל נא רפא נא לה", ובירך ברכת הגומל בשם ומלכות.

בר מצוה וסעודת הוראה

מחמת חולשתו מהמחלה ועוד כמה הרפתקאי דערו עליה באותו זמן קצה, לא יכלו להניח לו תפילין חודש ימים לפני הבר מצוה כנהוג, אלא כשני שבועות לפני בר מצוה הניח לו זקנו אדמו"ר הרה"ק ר' דוד זי"ע התפילין.

ולרגל שמחת הבר מצוה שנערכה בשנה ההיא ביום ד' אלול תש"ד ערכו סעודה גדולה, ושלחו הזמנות לקראת הבר מצוה וכתבו לכבוד הבר מצוה וסעודת הוראה. המון רב נאסף לכבוד השמחה במעונם של צדיקים ולהביע שבח והודיה להשי"ת, ונטלו בו חלק בראש הרבה מצדיקי הדור, בתוכם הרה"ק ר' ישראל מהוסיאטין זי"ע, שכבר היה אז זקן מופלג ועצם ביאתו היה חידוש, כי לא היה דרכו לצאת בלילה מפתח ביתו. תוך כדי שבתו שאל הרה"ק מהוסיאטין זי"ע היכן היא המתנה לכבוד חתן הבר מצוה, השיב לו מלווהו הגה"ח ר' שלמה שרייבר ז"ל כי שכחו אותו בבית, וכבר ישלחו אחרי כן המתנה, אמנם הרה"ק אמר כי אינו הולך מכאן אלא ימתין עד שילכו ויביאו את המתנה, וכן ישב והמתין עד שהביאו מתנתו שהיה תנ"ך שלם.

גם הרה"ק ר' ישראל מבאיען לייפציג זי"ע שהיה אז חלש ומדוכא ביסורין הגיע להבר מצוה והביא עמו הספר "כלי יקר" על התורה, ואמר: "איך האב געגעבען א כלי יקר פארן בר מצוה בחור, ער איז דאך אזא כלי יקר..."

ביום הבר מצוה הלך רבינו לקבל ברכה מהרה"ק מבעלזא זי"ע, וכשבאו נענה הרה"ק ואמר, שאחיו הגה"צ מבילגערין הוא עדות כי היה צריך לנסוע מהעיר לשכונת בית וגן, כי הדריה בבית וגן כבר היתה מוכנה ומוזמנת, אך כי אמר

שבהיות שיש שמחה במשפחה, איני יכול לנסוע מהעיר, מבלייבט דא ביז נאך די שמחה. פאר דער ברידער "גה"צ מבילגערין וועט זיין א זכי' אז ער וועט זיין ביי די בר מצוה, ואף שלא היה יכול לבוא בעצמו להבר מצוה, כי עדיין היה זה לפני תפילתו, אמנם לא נסע מהעיר, ואחיו הגה"צ מבילגערין הגיע להשתתף בבר מצוה.

עושה ומתעלה בתורה

כאמור, נכנס רבינו ללמוד בישיבת עץ חיים לפני הבר מצוה, ואכן המשיך ללמוד שם כמה שנים טובה, שם קיבל תורה מפי ראש הישיבה הגאון הצדיק רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל בעל "אבן האזל". בשיעוריו הנפלאים העמיד תלמידים הגונים גדולי תורה, שממנו למדו היאך לצעוד באורה של תורה כיאות, והיה רבינו מספר כי היה מוסר שיעור אחת לשבוע והיו מתכוננים לכך, ובעת שיעוריו היה יורד לעומק הסוגיא, ומברר כל דבר בבהירות נפלאה, והיו הדברים מאירים ומשמחים בפני התלמידים. שיעוריו היו בדרך הלימוד שקיבל ממורו ורבו הגה"ח מבריסק בעת שלמד אצלו בישיבת וואלאזין. כך גם היה מציע את חידושו בסוגיא ומלבנם יחד עם התלמידים שהיו מקשים ומפלים ואם לפי המשא ומתן שנשתנה החידוש היה מוחק מהשו"ע שלו וכותב אחרת.

בד בבד היה מצוין רבינו כי ניתן היה ללמוד הימנו אורחות יושר והנהגות תרומיות, והתבטא עליו כי היה שפל ברך נפלא, ולא עשה מעצמו מאומה, והיה חירוש גדול בין כל שאר הגדולים שבימינו בגודל מדת פשטותו ושפלות רוחו, שהיה מכניע עצמו אפילו בפני ילד צעיר. כשהיה מגיע לבית המדרש לא היה נכנס ראשונה, ואפילו היה לפניו ילד לא היה נכנס ראשון אלא המתין שהילד יכנס, ואח"כ נכנס הוא. היו יכולים לדבר עמו ממש כדבר איש אל רעהו.

"כשבאו לביתו לשמוע שיעוריו, היה הוא עצמו מכין את הכיסאות והשולחן, והביא לכל אחד שו"ע, הוא היה נראה ממש כ'משמש'... ובאמצע השיעור בעת שהיה צריך לעיין באיזה ספר, לא היה מבקש מבחור שיביא לו את הספר, אלא הוא עצמו קם ויגיש ליטול את הספר מארון הספרים בפשטות שכזו: היה בעיני עצמו לכלום משמ?"

כשביקר בארה"ק חתנו של ר"א הגאון ר' אהרן קאטלער זצ"ל, כיבד אותו חותנו לומר שיעור בישיבה. וסיפר רבינו כי בשיעוריו של ר' אהרן היה פחד ואימה להתערב ולהקשות בשיעור, כי מי שלא כענין קיבל מנה אחת א"ש, וסיפר כי הוא למד משך כמה שנים בחברותא עם הגה"ח ר' סנדר פריינד ז"ל, ור' סנדר היה מהיחידים שהעז להקשות בתוך השיעור. סיפר אודות כך אחיו הגה"ח ר' נטע פריינד ז"ל כי בשעת השיעור שרר שקט מוחלט מרוב הפחד, כי אם מישור הרהיב עוז והקשה קושיא שאינה במקומו נדעך עליו ר' אהרן "עם הארץ, א קלאץ קשיא... אינך מתבייש..." וכבר היה מעשה שבחור נמלט מהיכל הישיבה מרוב פחד ובזיון, אבל אחיו ר' סנדר לא חשש לעם הארצות, כפי שסיפר רבינו. הוסיף על כך ר' נטע כי ר' סנדר סיפר לו כי רבינו ישב לצדו וכל אימת שהיתה לו קושיא היה מלבנה יחד עם רבינו כדי לוודאות שהיא שאלה כענין, ורבי אהרן יקבל את דבריו, וכן גם כאשר רבינו ביקש לשאול או להעיר היה מלבנו עם ר' סנדר.

עוד סיפר רבינו על רבו הגאון רבי גדליה ניימן זצ"ל בעל מח"ס "גידולי שמואל", אשר כיהן כמגיד שיעור בישיבת עץ חיים: "נודה היה להיכנס לאמירת השיעור בחדרה מיוחדת וברצינות גדולה, לבוש בכובע ובגד עליון, והיה מוסר ומשמיע את השיעור מתוך יראה וכובד ראש. אם היה מרגיש שיש איזה התרשלות באמצע הזמן, היה נכנס לשיעור ובידו ספר מוסר וטרם אמירת שיעורו היה אומר כמה אמרות מוסר מתוך הספר, ומתוך כך היה פותח תיכף באמירת השיעור בריחתא דאורייתא שכל התלמידים היו מתענגים על הלימוד".

פעם אחת באמצע אמירת השיעור ראה בחור משוחח עם חבריו, מיד פסק מאמירת השיעור וניגש אל המשוחח והרעים עליו בקולות: תורה דארץ מען לערנען באימה ויראה ברתת ובזיוע, איך דו שמועסט פאר א אפענט גמרא?! וחזר למקומו. דבריו אלו שיצאו מעמקי לבבו השפיעו רבות על הבחורים.

כך רכש רבינו לעצמו דרך ונתיב בלימוד התורה שקיבל מפי רבותיו. בשכלו הישר חותר וחותר, יגע ועמל ללא הרף עדי יאה כל עקוב למישור. מאידך מעמיק הוא בסוגיות

הנלמדות לעומקן של דברים, בהבנתו והשכלתו הרחבה, מחשבותיו נתונות בעומק הסוגיא להבין דבר מתוך דבר ולקרבן אל השכל.

בכתרה של תורה

בד בבד עם התבגרותו מוסיף רבינו לימודים על לימודיו. קונה לעצמו ידיעות רבות בכל חלקי התורה שבכתב ושבעל פה בתלמוד ובמשנה בהלכה ובפוסקים. לומד הוא בחברותא עם אחיו הגדול כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע חלקים נרחבים שבשולחן ערוך. תקופה מסוימת למדו בצוותא שו"ע יורה דעה חלק א', ותקופות ארוכות למדו הלכות שבת.

בבית הוריהם הלילה רד, השעה אחת אחר חצות ליל, אם הבית הרבנית הצדקנית ע"ה סובבה לכבות את האורות בבית ופנתה למיטתה למנוחת הליל. לא עברו יותר ממספר דקות, והבנים וידידיו כי אם ישנה כבר, נגשו בלאט לארזן הספרים הוציאו את הכרך הגדול והעבה של שולחן ערוך יורה דעה, ומדליקים שוב את האור בחשאי, ומתיישבים זה מול זה על מיטותיהם, האחד מחזיק את הספר בידיו, ובוחן את ידיעותיו של אחיו. הן בימים הקרובים יעמדו לפני שר התורה הגאון מטשעביץ זצ"ל להביחן על שו"ע יורה דעה. ואכן היתה להם שליטה מלאה בכל הנלמד מתוך בחירות ובקיאיות מופלאה. כך השלים רבינו עצמו בלימודיו עוד בבחורותו להגיע לידי היתר הוראה.

כך גם זכה רבינו לבקר בהיכלם של גדולי התורה בדורו, היה עולה מפעם לפעם אל הגה"צ הרב מטעפליק זצ"ל, ואצל הגה"צ הרב מטשעביץ זצ"ל, ועוד מגדולי הדור.

ומן הראוי לציין את אשר סיפר רבינו בהתפעלות ממה שראה במו עיניו במחיצתו של הגאון מטעפליק. היה זה באחת מההודמנויות הרבות שביקר בבית הגאון יחד עם אביו מרן אדמו"ר מהר"י זי"ע, ותוך כדי ביקורם הופיע בביתו אור ישיבה, וביקש להרצות מחידושי תורתו לפני הגאון, כאשר נהגו לחל, להבחור דלא להרצות מחידושי. תוך כדי הרצאת הדברים, הפסיקו אותו הגאון ואמר לו: בבקשה, תוריד מהארון למעלה ספר חידושי הרשב"א, וכאשר הביאו לפניו את הספר דפף בו הגאון עד שהגיע לקטע מסוים והראה זאת לבחור ואמר לו: הסתכל נא בקטע זה, ותבחין כי בדברי הרשב"א כאן מבורא ההיפך מדבריו. נענה הבחור ואמר ז"א איך א סברא דלא כהרשב"א [א"כ]. אומר אני סברא שלא כדעת מהרשב"א.

מיד התרומם הגאון מטעפליק ממקום מושבו עמד על רגליו ואמר בקול צעק: "אייט אוריס פון דא! איך וויל אייך נישט זעהן [צאו מהבית מיד, איך רוצה לראותכם כאן] אסור להסתכל...". ובצאתו התבטא הרב מטעפליק "פע, ליטווישע תורה...". רבינו היה עד ראיה לכך, ותמיד הפליא את הדברים עד היכן נשגבו קדושת דברי הראשונים כמלאכים בעיניו.

שקידתו והתמדתו העצומה וניצול כל רגע ללימוד התורה ליוותה אותו כל ימי חייו, היה רבינו עמל ומתייגע ושקוע בתורתו שעות על גבי שעות, בכל עת ובכל זמן ובכל מצב. סיפר נכדו שהתארח אצלו, כי בליל שביעי של פסח בשעת ההפסקה בין התפילה לעריכת השולחן הסתגר רבינו בחדרו למשך כמה שעות, חשב הלה כי ודאי עוסק הוא בספרי חסידות בשגב קדושת הימים, אולם בתוך הזמן הגיעה בשורה טובה מלידת אחד מנכדיו, והתדפקו על דלתו לבשרו זאת, הצץ הלה וראה כי הוא לומד מסכת בבא בתרא. זכור לרבים מבינינו, היאך היה עורך נסיעה לגליל יחד עם הציבור והיה נוסע באוטובוס ובמשך כל שעות היום במהלך הנסיעות הארוכות ישב והגה בגמרא ובלע בשקיקה דף אחר דף.

וכך היה דרכו כל ימיו ללמוד ולסיים ולהתחיל שוב ההקל מכל פרסום והתבלטות, יושב הוא בחדרו ושקוד על תלמודו שעות ארוכות יום יום, ובאהבתו ישגה תמיד. נכדו שסיים את הש"ס לפני כמה שנים ביקש לעשות סעודת מצוה, אמר לו רבינו וכי מדוע עליך לפרסם שסיימת את הש"ס, אמר לו הנכד כי אכן כל כוונתו היא רק בשביל הילדים שילמדו ממך, אבל הרי הוא זקוק למנין. התיישב רבינו והצדיקו בטענתו והציע לו כי היות ובסיים הקרובים תתול הילולת זקנו הרה"ק מהר"ד מבעלזא זי"ע יערוך סעודה לכבוד היום ולקרואים יאמר שזה לכבוד ההילולא, ולצאצאיו יאמר שזה לכבוד סיום הש"ס...

כך היו נהירין ליה שבילי דתלמוד בבלי, כאשר נכדיו היו מתייעצים עמו לפני תחילת כל מסכת אלו מפרשים יכולים לסייע היטב בהבנת המסכת, ועל כל מסכת היתה לו ההדרכה

המפורטת מתוך הניסיון והידיעה. גדולי התורה התפעלו עד מאד מידיעותיו העצומות והמקיפות שנתבלטו מתוך שיחותיו עמו, כאשר פה ושם נפלטו אמירות המעידות על בקיאותו הגדולה בתורה.

מתחמם כנגד אורן

בד בבד עם התעלותו ושקידתו הגדולה בתורה, לא הניח ידו מלהסתופף בצלם הטהור של צדיק אמת, תוך שהוא מתחמם כנגד אורן, ומחפש הזדמנויות לשהות במחיצתם ולשאוב מבארם, ומשיכה מיוחדת היתה טבועה בו לשחרר לפתחם ולהתבונן בהליכותיהם מאז היותו צעיר לימים. וכמים הפנים אל פנים גילו צדיקי דורו כלפיו אהבה והערצה אין קץ כפי שיסופר להלן.

בראשונה, נטוע היה רבינו כעץ שתול על פלגי מים, וכענף המקושר לאילנו ולגזעו, כאשר מסורת ומורשת אבותיו הקדושים מדור דור משמשים עבורו כדרך המלך הסלולה העולה בית קל, וכהמשך ישיר לדרך הבעש"ט הק' העוברת מרב לתלמיד ומאב לבן. מקושר היה לקונו הקדושים, כאמור לעיל, וכך גם המשיכה התקשרותו ודביקותו באביו הק' מורו ורבו לאורך ימים ושנים, גם כאשר ישב שנים רבות בעבורו השני של העולם, היתה התקשרותו הולכת ומתהדקת. כפי שמכתביו הרבים אל אביו הק', הנמנים לאלפים, מעידים על גודל געגועיו והקשר האמין שלא פג לרגע. עורך היה שלשה מכתבים בשבוע, ואילו אביו הק' משיב לו באגרותיו פעמים באהבה מדי שבוע, אשר רבינו היה עוטה עליהם כמוצא שלל רב. וכפי שהעיד על כך מרן אדמו"ר שליט"א בעת מועד ההלוויה.

מפעמים ביותר התבטאויותיו (ע"י אדמו"ר פ"ק ע"ק ע"מ ר"ג) בענין זה, כי בשנותיו הראשונות באמריקא, היה מצייר לעצמו מיד ליל שב"ק אחר שולחנו של חותנו הק', היאך בשעה זו עומד אביו הק' בארה"ק ומתפלל פסוקי דזמרה "ברוך שאמר" ו"נשמת", "דער נשמת איז מיר געלעגן אין די ביינען, אז איך האב ממש געשפירט ווי איך דאווענן מיט איהם", ובמכתב קדשו כתב (ע"ש בהערה) "בכל התפילה תיארת לי שאני בבית מדרש בביה"ק ירושת"ו, ובפרט בעת פסוקי דזמרה ותפילת מוסף כשנוכחתי תפילת כ"ק אאמו"ר הרה"צ שליט"א הקורעת כל לב יוריד נועם עמוק עמוק, ולגו עיני דמעות מאין הפוגות, ורבה היתה תשוקתי לתפילותיכם, כי נוסחת התפילת חזרתה על לוח לבי כל יתקן בעזה".

ובכתביו הקודש נאמר, באגרת קדשו לבנו הגדול הרה"צ מוהר"ר מרדכי זצ"ל מביע פלאים את רגשי התקשרותו בכל נימי נפשו, ואגב, במכתבו זה מוזכר יום ער"ח אלול כיום של געגועים. "ולק": ...ומה אעשה אנכי שלא הייתי ברוב שמחות של משפחתי ועם כל זה הייתי קשור בכל נימי לבי אל בית אבא, תאמין לי שבער"ח הייתי מקנא אותך שיש לך זכיה גדולה להיות בירושל"ו, ובטח היית בהר הזיתים (על ציון מרן אדמו"ר מוהר"ד זי"ע והרבנית שפרה ע"ה א"ח מרן אדמו"ר מוהר"ד זי"ע), ומן הסתם היית בעוד איזה מקום קדוש, ואני היה לי געגועים בער"ח אלול לאמר קאפיטל תהלים אצל הכותל לעזור הלב מעט, וכן גם אמירת יום כיפור קטן, וכי קטן בעיניך להיות זוכה לחסות בצל כנפי כ"ק אאמו"ר שליט"א...

בנוסף לכך ידוע על הרה"ק ר' שלמה מזוועהיל זי"ע שרבינו התבונן בו ארוכות, ועל הרה"ק ר' ישראל מהוסיאטין זי"ע, ועוד הרבה מצדיקי בית טשערנאביל וריזין, שרבינו רחש לכו לקנות מכל אחד ואחד הנהגות ושמועות טובות, וכל ימיו היה מספר בערגה עובדין קדישין ממה שראה וחזה במחיצתם. גם אחר נישואיו שיחרר לפתחם של צדיקי ארה"ב הרה"ק ר' מרדכי שלמה מבאיאן זי"ע והרה"ק ר'

ונותנים באהבת זה לזה
במעמד תפילת הבית לבית המדרש הגדול ב"חידושי תוס'"

אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זי"ע ועוד צדיקים, שהראו לו אותות חיבה נדירים.

התקשרות מיוחדת במינה חש רבינו אל אהרן קדוש ה' הרה"ק מבעלזא זי"ע, ולעומת זאת, חיבה יתירה נודעת לו מצד הרה"ק מבעלזא שקירבו באותו קירבה נדירים, ושחח עמו רבות בכל עת מצאו, וביותר שהיתה זו "מיט א נאנטקייט", כפי שהגדיר זאת רבינו כזכיה עצומה שזכה לה.

מיד בבואו אליו לראשונה, ביום הפורים תש"ה, כחודש אחר עלותו ארצה, כשהוא מתלווה אל המשכ"ק הגה"ח ר' לייבל ערנבערג ז"ל שנשלח על ידי מרן אדמו"ר הרה"ק ר' דוד זי"ע להביא משלוח מנות לידייו של הרה"ק מבעלזא. ותוך כדי שר' לייבל הציג אותו כנכד הרב, שאלו הרה"ק האם הוא כבר מניח תפילין? וכשענה בשלילה ביקש הרה"ק את המגבת בכדי להושיט ידו, כדרכו להושיט ידיו לילדים לפני בר מצוה כשירו עטופה במגבת. אך מיד התחרט ואמר "אוי, מיר זענען דאך קרובים" והסיר המגבת והושיט לו ידו הקדושה, תוך שהוא זאנה הידעת היאך אנו קרובים? רבינו התיירא לפצות פיו מרוב יראה ופחד, ואז אמר לו הרה"ק: "איך בין רבי אהרן טשערנאבאל? ערס אייניקל און דו ביסט רבי יוחנן ראחמיסטריווקערס אייניקל, און זיי זענען געווען ברידער". החל מאז, בכל פעם שביקר בהיכל קדוש הושיט לו הרה"ק ידו בלי מגבת.

כאמור לעיל, אל הסכים הרה"ק לעבר מדידתו בעיר לאכסנייתו בשכונת בית וגן עקב שמחת הבר מצוה של רבינו. באותו היום כשביקר אצלו רבינו בלוויית אביו הק' הורה לו הרה"ק מבעלזא שלש הוראות שהיה רגיל להורות לכל בר מצוה, שלא לדבר עם התפילין, לעמוד במקום אחד ולהתפלל מתוך הסידור, ולהקפיד על גוף נקי. והוסיף להסביר כי כשמתחילים אנה ואנה בתוך התפילה, אי אפשר לכוין כראוי, כי לפעמים שומע איזה חדשות המבלבלים אותו, אבל כשעומד במקומו נקל לו שלא להכשל בדיבור בתפילין.

גם במהלך דיבור הנכבדות של רבינו והתקשרות השידוכין היה הרה"ק מעודד מאד את השידוך ושייב את רבינו בשבחים מופלגים. מספרים, כי כאשר ביקרה אצלו בת-אחותו הרבנית טראני ע"ה אשת הרה"ק מסקווירא ושאלה אודות רבינו, ולאחר ששייבת אותו, אמרה שיש לו קושי בדיבור, התבטא הרה"ק נוראות: יכולני להעיד בו כי זהו החיסרון היחיד שיש בו.

יצויין, כי בשנות בחורותו של רבינו, מחמת צוק העיתים ונסיגות מבית ומחוץ, נפלו חללים רבים מבני היהדות הנאמנה לעברי פי פחת. קמה באותה תקופה חבורת חסידים קארלין שישד אותה הרה"ק ר' יוחנן מקארלין סטאלין זי"ע, והיו מתאספים יחד בישיבת עץ חיים בכל ליל שיש ובערב שב"ק ולמדו בספה"ק בית אהרן, ובסעודה שלישית למדו אור החיים הק', וכן ערכו סעודות מלווה מלכה בצוותא, והרה"ק היה עומד על גבם לעורדם ולחזקם. חבורה זו, כפי שהעיד רבינו היתה אז הכח הגדול ביותר להתחזק נגד הרוחות הנושבות ברחוב, והם הצילו הרבה בחימותם ובלהט עבודתם, רבינו הצטרף אז לחבורתם, באמרו כי בחור שנמנה על בני החבורה היה איתן ותקיף בדעתו וביהדותו. ובכך הציל הרה"ק מקארלין הרבה בחורים ואברכים מדרת שחת.

נכבדות מדובר בך

בהגיעו לפרקו בא בקשרי שידוכין עם תבדלחט"א הרבנית הצדקנית מרים תליט"א בתו של הרה"ק ר' יעקב יוסף מסקווירא זי"ע. להלן בקצרה ראשי פרקים מהשתלשלות השידוך.

ניחוח שמו הטוב של רבינו הלך לפניו כאחד מטובי הבחורים שבירושלים, שתורה וחסידות ויר"ש נתמזגו בו בחדא מחתא. באותה תקופה, בשנת תש"ט, הגיע לארץ הקודש הרה"ק ר' משה בטלן (וייס) ז"ל, והחל לפקוד תמידין כסדרן את בית מדרשם ב"רבוה"ק, אותה תקופה עוד היה מרן אדמו"ר הרה"ק ר' דוד זי"ע בחיים חיותו. רבי משה עורך היה מכתבים לבית רבו הרה"ק מסקווירא זי"ע, ובין הדברים כתב שלבנו של הרה"ק מראחמיסטריווקא הרה"צ רבי יוחנן יש חמשה בנים ובת אחת. הבחורים הם בחורי חמד בעלי שכל הישר, יושבים ולומדים בהתמדה גדולה כמו בשנים קדמוניות, והולכים בכל יום במקוואות אף בימים הקרים, והולכים בדרך הישר בכלל, והבית שם הוא בית של הכנסת

אורחים כמעט ראשון בכל הארץ הלזו. ומרמו במכתבו שעוד יש לדבר אודות להתחתן עם משפחה נהדרה זו.

מאז ומקדם חשקה נפשו של הרה"ק מסקווירא להשתדך עם בית כ"ה מרן אדמו"ר מהר"י זי"ע. בעקבות הדברים האמורים, ולאחר עדויות נוספות שהגיעו לבית הרה"ק מסקווירא החלו באותה תקופה לדבר נכבדות בנידון. לעת נסע ר' בנימין גרוס לארץ הקודש לשהות בצל קורת הרה"ק מבעלזא, בקשו הרה"ק מסקווירא שיתעניין אצל הרה"ק מבעלזא אודות בית מרן מהר"י. בתגובה לכך השיב הרה"ק מבעלזא בחיוב, ואמר כי ישנו את בנו הגדול (כ"ה מרן אדמו"ר זי"ע), וישנו גם האח השני (און סא"ז דא א צווייטער אויך)...

בשובו הביא את התשובה החיובית, וניתנה הסכמה מבית הרה"ק מסקווירא לבוא בקשרי שידוכין עם בנו של מרן אדמו"ר מהר"י. כאשר נועץ מרן אדמו"ר מהר"י באביו הק' אודות הצעה נעלה זו, השיב מרן רבי דוד כי לבנו הגדול כבר מוכן את שלו (ער האש שוין זיינס), ואילו הצעה זו יפה היא לבן השני (הוא רבינו זי"ע).

הרה"ח ר' משה בטלן ז"ל בא לעקוב אחר חוק לימודיו של רבינו, ועלה לבית המדרש שברח' שפת אמת. התיישב בצד ועשה עצמו כמנמנם. רבינו למד אז עם אחד מאחיו, להכין אותו למבחן בבית תלמודו. הבחור כארזים נשא חן רב בעיניו, ואת רשמו העביר למעון רבו הק' באמצעיקא הרחוקה.

הרה"ק מבעלזא היושב בארץ עודד מצדו והמריץ מאד את הרה"ק מסקווירא בדבר ההצעה, ואמר כי החתן הוא "ירא שמים" ואף העיד בו כי הוא "מושלם". גם כשביקרה בארץ הרבנית מסקווירא ושאלה לדעתו על כך, זירז אותה לגמור את השידוך, באמרו את הדברים האמורים.

כאשר באה ההסכמה מצד משפחת מרן אדמו"ר מהר"י, החלו לשקול בדבר ברצינות יתר. הרה"ק מסקווירא שלח את בנו המדוברת לנסוע לארץ ישראל. הרבנית הגיעה לארץ לבדה (בליורי ר' גליה שווארץ) בכ" סיון של שנת תשי"ב למשך עשרה ימים, בהם התאכנסה בבית דודה-זקנה הרה"ק מבעלזא, שבה כ"ה אדמו"ר מרזניץ מבעלזא ז"ל, שהיה אז בארץ, התעסק בעניני השידוך, והוא היה העומד מצד הכלה. הפגישה נערכה בביתו של הגה"צ ר' יהודה'לע הורוויץ מוויזניץ זצ"ל. דהיינו שהבחור ישב ושב עם האדמו"ר מוויזניץ מאנסי, והבתולה עמדה בחדר הסמוך והסתה אוזן לשיחתם...

בחורף תשי"ג, החל השידוך קורם עור וגידים, הרה"ק מסקווירא שלח כתב הרשאה לשלוחו הרה"ח ר' משה וואלטר ז"ל. שמאז היה הוא העומד מצד הרה"ק מסקווירא. ובחודש אדר של אותה שנה נמנו וממרו לסיים את השידוך בכי טוב, וסוכם לעשות את ההתקשרות במוצאי שבת כ"א אדר. לפני כל שידוך נוהג היה מרן אדמו"ר מהר"י לנסוע להרה"ק מבעלזא למלך בן. ובשידוך זה שההתקשרות כן התממשה למעלה ממנה, הרי כשבאו הדברים לידי גמר נסע מרן זי"ע להרה"ק מבעלזא ביום חמישי י"ח אדר להודיע על כך ולטול את ברכתו. ובהכנסו אמר "דער שידוך איז געענדיגט".

כשמוע הרה"ק דברים אלו נפלו פניו, ונראה כמי שבעת, ואמר אזוי! אזוי! הנוכחים לא הבינו פשרן של דברים. עד שהגבאי ר' שלום הבין הכוונה, שהרה"ק סבור היה מהלשון האמורה שיהיה השידוך התבטל. ולכן קרא ואמר להרה"ק: שרצה לומר "דער שידוך איז געשלאסן". אז האירו פניו הק' ונתמלא שמחה ואמר בחדוה ובהנאה גלויה: אה! אה! "מזל טוב, מזל טוב, מזל טוב!!" כמה פעמים, והיה חיוך נסוך על פני קדרשו. ובה עוה"פ לחיים, וצוה להביא לעקצק. מאחר ותמיד שבתה אליו מרן אדמו"ר מהר"י היה מורה להביא לעקצק ולחיים, כעת צוה להוסיף פעם שניה לעקצק ולחיים מיוחד עבור הווארט...

כשמע הרה"ק מבעלזא כי השידוך יסתיים במוצש"ק כ"א אדר, אמר בפליאה "עס איז דאך דער מאמעס יארצייט, מין יארצייט!" כיון שבאותו יום הוא הי"א של אמו הרבנית בתיה ורחמה ע"ה שהיא גם זקנתה של הכלה תליט"א, ואיך גמרו אז את השידוך.

באותו מעמד התבטא לאמר: "הגם אין בעלזא האט מען זעך נישט געמישט אין שידוכים, אבער ביי דעם שידוך האב איך זיך כמעט ווי געמישט, איך האב שטארק געשטופט און געארבעט פאר די שידוך, און איך האב געזאגט אז דער חתן

איז א ירא שמים"... עודדתי ופעלתי הרבה שהשידוך יצא אל הפועל, ואמרת שהחתן הוא ירא שמים...

הרה"ק מבעלזא שאל את מרן מהר"י האם המחנות נהנה מהשידוך? ער איז דאך א בחור א ירא שמים און א מיוחס אויך! השיב מרן זי"ע, "א ודא, ער איז דאך א טשערנאבלער אייניקל אויך". תקנו הרה"ק מבעלזא ואמר: "איר מיינט דאך א סקווערער אייניקל". (היינו שהחתן נכד לצדיק בית סקווירא באמצעות זקנתו הרבנית שפרה ע"ה בת הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מסקווירא זי"ע א). לאחר שנסתים השידוך נשלח טעלעגראם לארה"ב בו נרשם "מזל טוב" לאמר כי השידוך קם והיה בשעה טובה ומוצלחת.

מאחר ומרן מהר"י היה נתין רוסיא, לא אכתה הקונסוליה האמריקאית להעניק אשרות כניסה לארצה לנתיני רוסיא, כל עוד השלטון הקומוניסטי ברוסיא אינו מנפיק מסמך המעיד על המחזיק בו כי היה אזרח רוסי נאמן. קשיים רבים נערכו בדרכו של מרן אדמו"ר מהר"י עד שקיבל בסופן של דברים את אשרות הכניסה. וכל עוד לא היו הדברים ברורים לא נקבע מועד מסויים לזמן החתונה, והענין נמשך קרוב לשנה. אמנם רבינו שהיה אזרח ארץ ישראל קיבל מיד ויזה, שתוקפה היה עד תום ארבעה שבועות מזמן הנפקה. ולכן נסע מיד באניה ויצא לאמעריקא ללא הוריו, כשהוא מצפה לקראת הבאות.

שיחת הרבה מהרה"ק מבעלזא

בטרם יצא רבינו מן הארץ הלך אל הרה"ק מבעלזא לקבל את ברכת קדרו לרגל הנישואין ובכדי לשמוע ממנו "חתן שמועס" וליטול ברכת הפרידה, סוכם מבעד מועד באיזו שעה עליו להגיע, וכשהגיע רבינו כבר המתין הרה"ק מבעלזא לבואו.

בהכנסו, היה רבינו מספר, הרים הרה"ק את עיניו הק' והביט בי מבעלה למטה "פון אויבן ביז אונטן". ונפל עלי פחד גדול, ועד עצם היום הזה כשהנינו נזכר מכן רעדה אחזתני. ואז הורה לי לשבת.

רבינו הגיש קוויטל בו נכתב בין היתר "לחזור לארץ ישראל בקרוב", מאחר וסוכם אז כי בכלות חמשה שנים ישוב הווג לגור בארץ הק'. הרה"ק מבעלזא התחייך ואמר "מיט משיחן אינאיינעם..."

רבינו ישב אז בקודש פנימה משך שני שעות, בהם הורה לו הרה"ק הוראות שונות, אולם את רוב המדובר באותה שיחה לא גילה מעולם לאיש. ורק על חלק מהדברים הוא שב ומספר תמיד.

בתוך הדברים אמר: "איך ווייס אז דער חתן איז א בעל דרך ארץ, ס'איז אראפ א חולשה אויף די וועלט, א מענטש זאגט עפעס, און מ'מאכט א תנועה אויף דעם, קומט מען צו חלישות הדעת. אונטער וועגנס, ווען מ'קומט אויף א פלאץ, דארף מען אכטונג געבן נישט מבטל צו זיין יענעם'ס ווערעט, ווייל ער קען צוקומען צו חלישות הדעת". (בתרגום ללשון הק': יודע אני שהחתן הינו בעל דרך ארץ. אולם חולשה ירדה לעולם, יכול אדם לומר דבר מה, ואם יבוא אחר ויעשה תנועה נגדו יבוא לידי חלישות הדעת. כשמציבים בדרך, וכאשר מקום למקום כלשהו, יש להזהר שלא לבטל את דברי הוולת, מאחר והלה יכול לבוא לידי חלישות הדעת).

וסיפר רבינו כי הדבר היה לפלא שבעת נסיעתו לארה"ב נעצרה האניה בפאריז, ובשהותו בתחנה נטפל אליו יהודי אמריקאי מהעיר פילאדעלפיה, ללא זקן ופיאות, והתחיל לשאול ולהטריד אותי בשאלות שונות ומשונות, על החיוב להשאיר את הזקן, וכיו"ב, ואני הסברתי לו הכל בטוב טעם ודעת, כדי לקיים את דברי הרה"ק מבעלזא, שציווני על כך באופן מיוחד להזהיר בהיותי בדרך שלא לבטל את

דברי הזולת, ובגמר השיחה הורה לי הלה, ואמר שכעת חל מוכן לו...

בנוסף הורה לו אז לאמר "ווען מ'וועט דיר שטארק מפציר זיין אויף א ענין, זאלסטו נישט אפזאגן, ווייל עס קען ארויס קומען דערפון א טובה..." (אם יפצירו בך על ענין כלשהו, אל תסרב, כי יתכן שיצא מכן טובה).

כן נתן לו הוראות בדבר החתונה, ואמר שכאשר יערכו את ה"ארימ"ע חתונה" יקפידו לתת לעניים מהעוגות המשובחות המרוחות מלמעלה בקרם שמוגשות אצל הנשים - "פון די געשמירטע עסן וואס מ'געבט פאר די פרויען..." וכן הורה שלסעודת החתונה יזמינו שני עניים "געמינע אידן" (הלשון "געמינע" אצל הרה"ק מבעלזא היתה כוונתו לעני, ופעם אמר לרבינו על ה"מאור עינים" שהיה "געמינע", ונרתע מהדברים, הסביר לו הרה"ק שהכוונה לעני).

בהמשך, הרחיב בשבח חותנו הרה"ק מסקווירא באמרו "ער איז א סוד פון א איד", וסיפר לו על אודות סירובו הנחרץ לקבל עליו את משרת הרבנות באוסטילא. וכן בקשו להזכיר אותו לפניו, באמרו שאת השמות הוא כבר יודע. לאחר מכן נפרד ממנו לשלום.

שבת אויפרוף

טרם נסע רבינו לארה"ב נערך כאן בארץ "שבת אויפרוף" בבית מדרשנו, בו באו לקחת חבל כל ידידי בית רבותינו, הרה"ק מבעלזא שיגר שני זוגות של שליחים, זוג אחד לכבוד צד החתן ומרן אדמו"ר מהר"י זי"ע, והזוג השני לכבוד צד הכלה והרה"ק מסקווירא זי"ע.

רבינו יצא מהארץ בנסיעה באניה, המסע נמשך כשלושים וששה שעות, ובאמצע הדרך נעצרו בפאריז, והגיעו בחמשה עשר בשבת לחופי אמעריקא, ועוד היה סיפק בידו להיות נוכח בשולחן הרה"ק מסקווירא לכבוד היום. רבינו התאכנס אז בבית המיועד להיות חותנו הק', ואילו הכלה הרבנית עקרה מבית אביה לבית אחותה הרבנית מוויזניץ מאנסי ע"ה למשך שבוע, לאחר מכן נסע החתן למאנסי, ללמוד בבית מדרש עליון, מאחר ועדיין לא ידעו מתי יקבעו את זמן החתונה. עקב עיכוב האשרות למחותן.

רבינו הגיע עם כובע ירושלמי רחב שוליים, ונותר לבוש בו משך כמחצית השנה אחר נישואיו, רק אז הובא עבורו כובע חסידי גבוה מאנטווערפן. מכיון שנהג ללבוש שטריימל בשבת בשנות בחרותו כמנהג בני ירושלים, רצה ללבוש זאת גם באמעריקא. לא ערכו הדברים בעיני חותנו הק', אף שלא עיכב בעדו, אלא שרמו לו שמכיון ואין רגילים לכך, אינו מעודד זאת. ולכן לבש את הכובע של ימות החול. הרה"ק מסקווירא אף הציע להביא לו את הקאלפיק שלו, אך רבינו סירב בהיות ולא הורגל לכך, לכן נותר עם הכובע.

כעבור שבועיים מאז הגיע רבינו לארה"ב הגיע המסמך המיוחל מרוסיא להוריו בירושלים, והאשרה ניתנה מיד בחסדי שמים. ומיד סוכם זמן החתונה בעוד כשלשה שבועות, ליום כ' אדר א' תשי"ד.

בשבת הראשונה לבואו שהה מרן מהר"י זי"ע בוויילאמסבורג ערך את שולחנותיו הטהורים יחד עם מחותנו הרה"ק מסקווירא, על השולחן הוכנו שני כוסות לשני הצדיקים, וכל אחד קידש בתורו, כן הוכנו עבור שניהם י"ב חלות, ובמשך כל הטיש עירבו את השיירים של שני הצדיקים. רבינו שהה אותה שבת יחד עם אביו הק', ואילו הכלה שהתה בבית הרה"ח ר' גליה שווארץ ז"ל. כשהובא ה"ציבל קוגל" הביאו שני מזלגות, ושני הצדיקים אכלו יחדיו מאותה קערה. ככלל, יישוב יחדיו שני הצדיקים משך כל השבתות ששהה מרן אדמו"ר מהר"י זי"ע בוויילאמסבורג, בסוף השולחן שוחחו הצדיקים ביניהם, ובאחת הפעמים אף התעניין הרה"ק מסקווירא אצל המחנות על מנהגי ראחמיסטריווקא.

שבת האויפרוף אמורה היתה להתקיים בביהמ"ד סערעדעלי, כפי שנופס בכרטיס ההזמנה, אלא שבסופו של דבר התקיימה בבית מדרשו של הרה"ק ר' יוחנן מקארלין סטאלין זי"ע. הרה"ק מסקווירא לא הגיע לשמחת האויפרוף אף שהביהמ"ד היה סמוך מאד לבית מדרשו, כפי הנהוג שצד הכלה אינו משתתף בשמחת האויפרוף. אלא שמכיון שהחתן לא ידע ממנהג זה, לכן יצא הרה"ק מסקווירא לביל

שבת לעבר בית המחותן לברך ברכת מזל טוב למחותן ולחתן כדי להפיס דעתו.

במוצאי שבת נערכה שמחת הפארשפיל בבית מדרשו של הגה"צ ר' משה ניישלאס זצ"ל גאב"ד סערדהעלי, לימים מחותנו של מרן אדמו"ר מהר"י זי"ע וחותנו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, אליה באים המונים לברך ולהשתתף בשמחת החתן, ומרוב הדוחק ניתק האור בביהמ"ד. מאז נוצר הקשר האיתן וההערצה הגדולה כלפי הגה"צ ר' משה לאורך ימים ושנים, שאף הוביל לידי התקשרות השידוכין ברבות השנים.

שמחת החתונה

סעודת העניים נערכה ביום שני פרשת ויקהל לאחר הצהריים, ובערב מאוחר בלילה התקיימה סעודת החתן מאהל בבית מדרשו של הר"ק מסקווירא בויליאמסבורג, בה נטלו חלק בני המשפחה בלבד. והורה שבחורים אל יבואו. טרם נישא החתן לריקוד המצוה נישא מרן אדמו"ר מהר"י זי"ע אל מחותנו הר"ק מסקווירא ואמר לו שהחתן מפקד לגשת אל הקידושה. פנה הר"ק מסקווירא אל החתן ואמר לו: מה יש לך לפחד, הלא כך היה מנהג אבותינו הקדושים, והוסיף, מיר ווייסן נישט די כוונות שכיננו בהם אבותינו הקדושים, אבל אבוב"ק ידעו היטב כל הכוונות, ואנחנו כל מעשינו הוא על דעת אבותינו. והפסיד רבינו וסיפר: אח"כ ראיתי איך שמתקן אבננו, והוסיף רבינו הגשמוני כי היה ניכר שמתקשר עם אבותיו הקדושים זי"ע.

האמרי חיים ששהה באותה תקופה בארה"ב שבת בשבת האופירוף במאנטריאל שבקאנאדא. וביום החתונה הגיע עם מטוס לניו יורק. למרות שמעולם לא נסע במטוס, ונהג לנסוע לארץ ישראל וממנה באניה. היה זה הפעם הראשונה שנסע עם מטוס לכבוד השמחה בבית קרובי משפחתו ומחותניו.

ביום החופה, לפני החתונה, נערכו ההקפות - הנהגות לעשות לחתן, להקיף את השוק, על פני הרחוב בו מצוי אולם השמחה. בשעה 5:00 אחה"צ החל מעמד הקבלת פנים באולם 'מאנהעטן פלאזא', ולאחר מכן הלכו המחותרים יחד עם החתן לכיסוי ההינמא, ומשם לרחבת החופה שהועמדה ברחובה של ירי. בעת בואו לכיסוי ההינמא אמר הר"ק מסקווירא לבתו "מרים, ראי, הביטי". כן אמר אז: "אחותינו את היי לאלפי רבבה".

הר"ק מסקווירא ביקש לעשות את החופה מבעוד יום. והחופה התקיימה ממש דקות ספורות לפני צאת הכוכבים לר"ת. וכאשר נזקק לברך על הכוס נזכר כי שכחו להכין זאת מבעוד מועד, ואחד מהעומדים רץ להביא בקבוק יין כדי שיעוד יספיקו לברך ברגעים הספורים טרם רדת הלילה.

מרן אדמו"ר מהר"י הביא עמו מארה"ק הבדלה קלושה מארבע נרות שעה, ואילו הנהגת האולם הכינה נרות אדומים שאינם משוער ואינם קלועים כנהוג. ותוך כדי הליכה לחופה ביקש הר"ק מסקווירא ממרן אדמו"ר מהר"י להפריד את ההבדלה לשניים, וכיד אמן הפרידה לשנים שנים, וקלע אותם אחד אחד, ונתן אחד למחותן ואחד עבורו.

במעמד החופה נוכחו הר"ק מסקווירא זצ"ל; הר"ק מסקווירא זצ"ל, והר"ק ר' יוחנן מאקארלין סטאלין זצ"ל, והמחותן הר"ק האמרי חיים זצ"ל שהגיע, כאמור, בטסה מקנדה.

דוגמא לטוהר מידותיו ולרוח קדשו של הר"ק מסקווירא התבטאה באותן רגעים בהם יצא החתן לחופה. הן כנהוג מוציא החתן את כל החפצים שבכיסו בגדי טרם צאתו לחופה, והנה רבינו החתן שכח להוציא את שעון הכיס שתלוי היה על אפודתו, ובצאתו לחופה פנה אליו הר"ק מסקווירא ושאלו אולי יודע אתה מה השעה כעת, רבינו מיד תחב ידיו לכיס לראות את השעה, ומיד ביקש ממנו הר"ק מסקווירא לאמר: אולי תיאות לתת לי את שעונך עד לאחר החופה? רבינו קלט מיד כי שכח להוציא מקודם, ונוכח בחכמתו של הר"ק מסקווירא להזהירו לכן, ואכן חלצו מיד ונתנו לידיו.

ציבור ענקי בא להשתתף במעמד החופה, בשמחת בית צדיקים שנערך זה לראשונה בצורה רחבת היקף כזו, מאז מלחמת העולם השנייה. המשטרה ניסתה להשליט סדר, אך

ללא הצלחה, הדוחק היה עצום. שוררו את הניגון 'ובאו כולם' באיטיות, וההתערורות בין המוני הנאספים הגיעה לשיאה. בחופה כובד הר"ק מסקווירא בסידור הקידושין, הר"ק האמרי חיים מוויזניץ בקריאת הכתובה, ומרן אדמו"ר מהר"י זי"ע בשבעת הברכות.

אחר החופה עלו כל האדמו"רים למעלה לאולם מיוחד, ושם הסבו לשלחן כל האדמו"רים יחד. כמו האדמו"ר מבאיאן, האדמו"ר מקאפיטשניץ ועוד ועוד אדמו"רים, וישבו מסביב לשלחן גדול, והר"ק מסקווירא עמד עליהם לכבדם, וכברו לחיים זה את זה ברוב ידידות. ומעדות הנוכחים היה זה מעמד מעין עולם הבא.

חסידי קארלין הנעימו בכלי זמרים, ובראשם הר"ק ר' יו"ט ערליך זצ"ל. רבי יו"ט ערליך הלחין אז שיר חדש "פרידט זיך אידן, טאנצט און קוועלט, די שענסטע חתונה אויף דער וועלט...".

בשמחת הנישואין השתתפו האדמו"רים האמורים למעלה, ועוד אדמו"רים ורבנים רבים מפני המזרח של היהדות החרדית בארה"ב. ביניהם הר"ק מסקווירא זצ"ל והר"ק מסקווירא זצ"ל. מרן אדמו"ר מהר"י זי"ע סובב בין השולחנות וניגש אל המסובים הרבים לקבל את ברכתם הלכבית, מכל אחד ואחד. עקב הלחץ זה הדחק מהופעתם הכבודה של אדמו"רים ורבנים במשך סעודת החתונה, נעשה המקום צר מהכיל, ולא נותר כסא עבור החתן עצמו, ונאלץ לישב חצוי על כס אביו וחצוי על כס חותנו. אמרו לימים כי היה בכך רמז לתקופת הנהגתו שנתמזגה בדרכי אביו הק' וחותרו הק' יחדיו.

במשך החתונה שוחח מרן מהר"י רבות עם קרוב משפחתו הר"ק מבאיאן, שהיה מהיחידים אותם הכיר מכבר. בעיצומה של החתונה עלה ר' יום טוב ערליך והחל לחרוז חרוזים מלאים חן, ולאחריו הכריז הבדחן ר' חיים מענדל מערמלשטיין את נותני הדרשה געשאנק. הר"ק מסקווירא זצ"ל שגר שני תמונות דרשה געשאנק, האחד זוג פמוטות כסף, ובנוסף בקבוק יי"ש וכוסיות. כמו כן שיגר אגרת מזל טוב לחתן בחתימת יד קדשו.

הר"ק מסקווירא עיכב את ברכת המזון עקב הקפדתו שלא לכבד את מי שלא נטל ידיו לסעודה באמירת שבע ברכות, מאחר וישב שם רב מפורסם, המתין עד שבירך הלה ברכת מזל טוב ונפרד לשלום, הכל כדי שלא לגרום לו חלישות הדעת.

בשבעת הברכות שלאחר ברכת המזון כובד הר"ק מסקווירא שהיה קרוב משפחת החתן, וכד למרן אדמו"ר הזקן זי"ע, א, ומידידיו הקרובים של הר"ק מסקווירא.

לאחר ברכת המזון נערך מעמד המצוה טאנץ המרומם. בראשונה ריקד הר"ק מסקווירא, ולאחריו יצא כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י אבי החתן בריקוד קודש ביקד יקוד אש. לאחר מכן כיבד את האדמו"רים שנכחו במקום: הר"ק מסקווירא זצוק"ל; הר"ק האמרי חיים זצוק"ל; הר"ק מסקווירא זצוק"ל; הר"ק מפאלטישאן זצוק"ל.

החתונה נסתיימה באישון ליל בשעה 2:00 שלאחר חצות. ויהי הירב לשיחת היום בעיר. וכל מהלך החתונה הגדולה והמפוארת סוקר בהרחבה בעיתוני התקופה.

החתן והכלה נכנסו להתגורר בקומה השלישית שבבית הר"ק מסקווירא בויליאמסבורג.

שבעת ימי המשחה

למחרת החתונה, טרם עמד להתפלל, שאל רבינו היאך לנהוג בעטיפת הטלית, נענה אליו אביו הק' מרן זי"ע א כי

מן הסתם יבשו לעשות כמנהגו במקום בו הדבר זה, לכן ינהוג כמנהג חותנו הק'. לימים התבטא רבינו כי דרכו של אבא בעטיפת הטלית הינה דרך גבוהה מאד בסודות הקבלה.

כל לילות השבע ברכות נערכו הסעודות בבית מדרשו של הר"ק מסקווירא בויליאמסבורג. בלילה הראשונה של השבע ברכות הוזמנו הר"ק רש"ש מאמשינוב והר"ק מקאפיטשניץ, וגם הר"ק האמרי חיים הגיע אליה. וכאשר לאחר שסיימו שם את התפילה (שהיה הר"ק מסקווירא נהג להתפלל בשעה 11:00), כדי לקיים את מנהג השול-פירן, מאחר ובית מדרשו של הר"ק צמוד היה לביתו ולא ניתן היה לקיים מנהג זה. רבנים ואדמו"רים רבים הגיעו להשתתף בשמחת השבת שבע ברכות, ביניהם הרב מפאפא ועוד רבנים. לאחר הסעודה יצאו המחותרים בריקוד נלהב עם כל הרבנים.

בשבע ברכות אחרונה היה מעמד נרגש ומרומם. כלי זמר הנעימו את המסיבה, והגראמער ר' חיים מענדל מערמלשטיין שימח את הקהל בחרוזיו. מרן אדמו"ר מהר"י ביקש להזמין לשבע ברכות האחרונה את הר"ק מבאיאן מאחר והיה בן משפחתו הקרוב ביותר, ושאל את הר"ק מסקווירא מדוע אין מזמינים אותו, השיב הר"ק כי מאד היה מעוניין להזמין, אלא שאין בידו כיבוד עבורו, מאחר ורצה לומר את כל שבעת הברכות, ואינו רוצה להזמין ללא שיכבדנו. שאל מרן מהר"י, אולם אני מצידו יכול להזמין? הסכים לכך הר"ק.

אכן מרן זי"ע הזמין, בהוסיפו כי אף שאין למחותן כיבוד עבורו רצוני שיבוא להשתתף... ענה הר"ק מבאיאן שבודאי יבוא גם בלא זה. בתגובה לכך אמר הר"ק מסקווירא לחתנו רבינו. זאת יכול רק אביך לעשות! מאחר ולא הבין כלל בכל עניני כבוד. ואכן הר"ק מבאיאן הגיע וישב משך כל השבע ברכות, הר"ק הגיע לבוש בכובע חול, אך בהמשך הסעודה שאל ממישורו שטרם יוכל יושב משך כל הסעודה, ולאחריו ריקד בהלהובת עם החתן והמחותנים.

במהיציאת חותנו הר"ק מסקווירא זי"ע

כפי הידוע, וכפי שכבר ניבא על כך מתחילה הר"ק מסקווירא זי"ע, נותר רבינו סמוך על שלחן חתונתו הק' משך כל שנותיו, דבק בו ובמשנתו והתקשר בו בכל נימי נפשו, ועמד לימין צדקו בכל פעליו הנשגבים להרמת קרן התורה והחסידות. רבינו המשיך לעבוד את קונו בחממה זו שכל כולה קודש, למרות הקשיים שהקיפוהו מחמת אי התרגלותו לרוח אנשי אמריקא התגבר ועמד על המשמר, והשתקע כל כולו בתורה מתוך התמדה עצומה, וכה כותב לחבירו "אני כשלעצמי אין לי כמעט היכרות קרובה עם האנשים האמריקאים, ואני נמצא בסביבה של יהודים הפליטים אנשי אונגרי, ואני כל היום בבית המדרש". חתונתו הק' אף קבע עמו חברותא ללימוד מידי יום ביומו ולמדו יחדיו הלכות שבת, ריבית ומקואות, ועוד הרבה.

בשנים אלו עמד לימין קדשו בייסוד וביסוס קהל עדת חסידי סקווירא בהקמת מסודות התורה והחינוך. וחותרו הגדול האציל לידיו את תפקיד החינוך לעדת צאן מרעיתו בשיכון סקווירא המעשירה והנהגת הישיבה והתלמוד תורה, לחנך ולהדריך ולהעמיד עננים עדרים לתורה וליראה בדרך החסידות המסורה כיד ה' הטובה עליו. יסודות רבים בעניני חינוך קיבל מחותרו הקדוש עמו נועץ וליבן עניינים אלו, ובהם היה מרבה להדריך ולהורות. גם לאחר שחותנו הק' הסתלק לשמי רום ביום כ' ניסן תשכ"ח המשיך לעמוד לימינו של גיסו כ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א וסייע בעדו לאורך כל הדרך.

בהנהגת העדה

ברבות השנים, עם הסתלקותו של אביו הק' לשמי מרומים, בכ' כסלו תשמ"ב, הכתיר הר"ק ר' אברהם יהושע העשיל מאכניווקא זי"ע כטרם צאת הלוייה את כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע למלא מקום אביו הק', ובהגיעו לנחם בימי השבעה

הביאו את הכובע ולבשו ורק אחר כך בירך את הברכה, כ"כ היה מושרש אצלו הענינים של חסידות.

בכל פעם שהיה לו ייסורים והאווירה היה קצת מתוח סביבו איך שהוא מתאמץ למעלה מכוונתו ובכל זאת תמיד היה דואג לעשות איזה ווערטל כדי להפיג האווירה ולהכניס אווירה של שמחה, פעם באמצע שנתאמץ ביותר בעת עליית המדרגות נענה לפתע ושאל לאחד מהנכדים שנכחו שם: וואס קוקסטו? ווי א אלטער איד שלעפט זיך ארויף די טרעפ? (מה אתה מסתכל איך שיהיה זקן עולה בכבידות במדרגות), ופעם באמצע שדיבר עם אחד הנכדים אמר לו שראשו כואב לו ומיד נענה: 'ווי זאגט מען, וואס דרייטסטו די קאפ', בכל פעם שנאמץ מייסוריו היה עושה זאת בדרך ווערטל, וכך היה תמיד שורה אצלו אווירה של שמחה, פשוט'ע ארגינאלע שמחה.

ניכר היה כי עבד רבות על כך כל השנים. ענין השמחה וההתחזקות בכל מצב היו אצלו דגש מיוחד, והיה יסוד על כל מצב במשך כל ימי חייו, וניכר היטב בשיחותיו ובמכתביו, מ'דארף זיך מחזק זיין, שמחה אין יעדן מצב, ועוד ביטויים על זה הדרך.

שמירת הדיבור היה אצלו חזק ביותר, לא היה שייך בכלל לדבר על אנשים תמיד נזהר על לשונו באופן חזק ביותר, היה משתדל להמליץ טוב על כל אחד, פעם ביקר אצל אחד האדמו"רים ואחר שיצא נענה אחד מסביבו עליו באיזה ביטוי על הנהגתו באופן שונה, מיד נענה עליו 'א גרויסער מעמיק', לא היה שייך לדבר על אנשים, ותמיד מצא איזה נקודה טובה, וכן היה משנן תמיד בענין שמירת הדיבור.

יודע מאוד ענין השפלות שלו ואפשר להאריך על כך הרבה, פעם כאשר היה ערב שבת שבע ברכות באופן נכדיו בעיר מאנסי נכנס לביהמ"ד וויזשניץ והתיישב באחד השולחנות האמצעיים והוריד את השטריימל והתחיל ללמוד, היה אצל עצמו גארנישט מיט נישט, אע"פ שישב והנהיג באדמו"רות היה אצל עצמו ממש גארנישט מיט נישט.

אצילות מידותיו היו לאות ולמופת באופן מיוחד ממש, בכל ימות השנה לא היה לובש כלל 'ווייסע זאקן' אפילו בשבת, ורק בימים הנוראים היה דרכו ללבוש 'ווייסע זאקן', פעם למחרת יום הכיפורים נכנס לבית המדרש בעת התפילה עם בגדי חול ועם ווייסע זאקן, ולאחר התפילה שאלו אחד מבניו על כך וענה שברוך כלל הגרביים מונחים בחדר הרבנית, ובדרך כלל זוכרת להוציא והיום לא זכרה, וכשקם בבוקר עדיין ישנה הרבנית, על כך לבש שוב את הגרביים דאמול.

בימי תענית בה"ב (שאחרי פסח וסוכות) היה דרכו שלא לאכול בשר, אע"פ שלא התענה, פעם היה ב'אלפין' (עיריית נופש באזור העיר מאנסי) למנוחה, ובתו הרבנית מוויזשניץ-קיימישע הכינה המאכלים לארוחת צהריים ואכל זאת, אחר כך הביאו לפניו 'קאווע' ואמר שכמדומה לו שאכל בשר, שאלו אותו הרי היום הוא תענית בה"ב, וענה 'אז די טאכטער האט צוגעגרייט עסן וועל איך נישט עסן' היה אצלו פשוט ולא היה במחשבתו כלל שאם הכינו לו מאכלים שלא יאכלם.

כפי מנהגיו שביום השולכים לבית החיים לא נוטלים ידים לסעודה לפני ההליכה לבית החיים, פעם כשהיה בארה"ק והרבנית הכינה לפניו סעודה ואמרה לו שיטול ידיו לסעודה ותיכף ומיד נטל ידיו, אף על פי שהיה בדעתו לילך לבית החיים, ולא עשה מזה עסק כלל.

בחג הפסח היה מנהגו שלא היה שותה רק היימישע וויין שהוכנו בביתו, פעם היה אצל מחותנו כ"ק האדמו"ר מקאליב שליט"א לרגל בר מצווה לנכדו, סעודת הבר מצווה היה בבית האדמו"ר מקאליב ורבינו לא נטל ידיו אלא השתתף ונכח בסעודת הבר מצווה, באמצע הסעודה מזג לו האדמו"ר מקאליב כוס של יין, מיד בירך הגפן ושתה ולא עשה מזה עסק כלל.

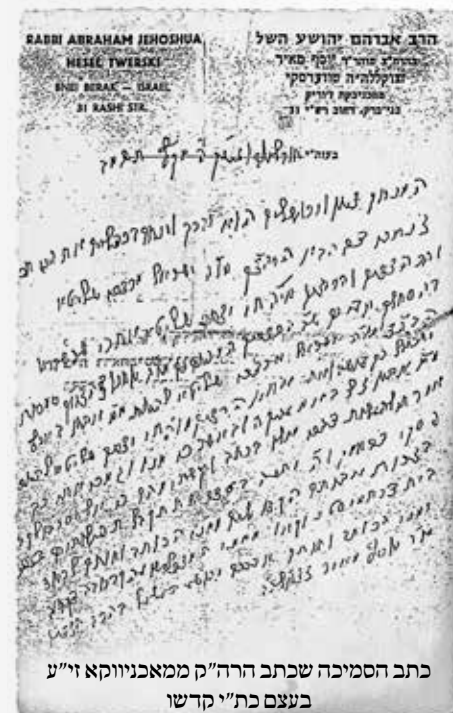
בספר 'ביתו נאור קודש' כתוב בשם רבינו ששמע כמה פעמים מהרה"ק מבעלזא זיע"א שבכל חסידות יש את יום ההתעוררות הגדול, בטשערנאביל היה זה בערב ראש חודש אלול, ובבעלזא היה זה ביום א' דסליחות, ובצאנז י"ג מידות.

מפאת קוצר הזמן וקוצר היריעה אמרנו קצני למילין, ועוד היד נטויה בעז"ה לספר לדור אחרון צדיק מה פעל.

והתבונן במה שמנחמים אבל ואומרים 'בתוך שאר אבלי ציון וירושלים' הפשט בזה הוא שהעיקר זהו האבילות על ירושלים, ואותו אבל יש לו אבילות יחידה איז מנחמים אותו גם על זה, איזה טעם יש כשאנו עומדים מול מקום המקדש שהו עיקר האבילות ואבכה על האבילות הפרטית שלי.

היה לו אמונה עצומה ובהירות עצומה, בכלל היה אצלו תמיד יישוב הדעת למעלה משכל אנושי, בכל זמן ולכל אורך הדרך עם כל המועקות.

כשנפטר אביו כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י זיע"א קיבל את הידיעה בטלפון באמצע הלילה, כאן בארה"ק היה זה בבוקר אולם אצלו היה זה באמצע הלילה, ב"ב והילדים כבר ישנו אז, תיכף התקשר לסוכן הנסיעות שלו (ר' מתתיהו פרידל) לברר אצלו מתי תהיה טיסה שיוכל לנסוע בה לארה"ק, ונשאר ער ולא העיר את אף אחד בחדר, ואף לא את בניו הנשואים ואת הרבנית תליט"א, והרבנית התעוררה לפנות בוקר וראתה אותו יושב אצל השולחן, ושאלה למה כבר קם הרי עדיין

מוקדם ביותר, וענה שעדיין לא הלך לישון מפני הבשורה שקיבל מירושלים, ושאלה למה לא העיר לאף אחד, ונענה 'וואס האב איך צו אויפועקן, פארוואס? אח"כ שאל אם צריך להתפלל בהיותו אבל מפני שאינו מתעסק בקבורה, ענין הרגשות לא היה בכלל נושא, אלא תמיד היה מח שלט על הלב.

בענין הזהירות בכל פרט של 'הנהגות חסידות' במשך תקופה מסוימת היה לו קשה מאוד העליה במדרגות שלפני ביתו, והיה זה עבורו לטורח גדול עד שהיה עולה בלא הכובע שלו כדי להקל עליו, פעם עלה במדרגות ותיכף כשנכנס לביתו התיישב על מקומו והיה כ"כ יגע והכינו לפניו איזה טעימה ותיכף כשהתיישב ביקש להביא הכובע

קרא לרבינו שיבוא לבקרו אחר כלות השבעה, ואז מינה אותו למלא מקום אביו הק' באמעריקא,

רבינו טירב לכן, ואמר שחושש מאד משאון העיר ומההנהגה בה, אמנם הרה"ק ממאבניווקא השקיט את חששותיו והכריח אותו לקבל על עצמו את עול ההנהגה. ואף ערך אז מכתב סמיכה בעצם כתב יד קדשו וז"ל: 'המנחם ציון וירושלים הוא יבשר וינחם בכפליים את הני תרי צנתי דדהבא הרה"צ מו"ה ישראל מרדכי שליט"א והרה"צ מו"ה חי יצחק שליט"א אחרי שהשרנו בהסתלק אביהם ש"ב הרב הצדיק המפורסם מו"ה יוחנן זצוק"ל, סמכתי הרה"צ מו"ה ישראל מרדכי שליט"א, להיות ממלא מקום אביו בארץ ישראל הקדושה, ואת אחיו, הרה"צ מו"ה חי יצחק שליט"א, להיות ממלא מקום אביו ז"ל באמעריקא, ובאשר נמנו וגמרו אתי כך, אמרתי להעלות דברי אלו בכתב, ובקשתי מהם כי אל יסרבו לקבל פתקי דרחמי, וה' יהיה בעדם שתתקבל תפילותיהם בזכות אבותם הקדושים. ממני הכותב וחותם לכבוד בית דרחהמיסטרויווקא. ממני המצפה לישועה קרובה בקרבך, ממני הכותב וחותם אברהם יהושע העשיל בהרב הצדיק מו"ה יוסף מאיר זצוקלה"ה.

רבינו נותר בירושלים עד תום ימי השלושים, ולאחר מכן שב למעונו בשיכון סקווירא, בינתים נתעוררו אנשי שלומינו בארה"ב לדאוג ולהשיג מקום ראוי לרכישת בית מגורים ובית מדרש עבור רבינו, הענינים נמשכו ובתחילת הקיץ 'בט' לחודש אייר חנן את מגוריו בשכונת בארא פארק שבברוקלין לשמחת לב המוני אנשי והמוני בית ישראל.

ואכן חצר-קודש מיוחדת זו, קבעה לה מקום מכובד בין הקהילות שבארה"ב. מני אותו יום בו פתח רבינו את שער היכלו, נהרו אחיו חסידים ואנשי מעשה דורשי ומבכשי השם שכל חפצם ומאוויים להתעלות בעבודת ה' על פי המסורה מדורות הקדומים. ואמנם כך, חצר קודש זו מהווה המושך ישיר לחצרות הקודש של רבוה"ק מגולת רוסיה ומארה"ק שהאירו לאלפים ולרבבות בדרם לעלות על במתי התורה והחסידות. כשמשתמרת בה הטעם העתיק, והנכנס אל תוך שעריה נשאב מיד לרמיות וזיכרונות הוד של פאָרצייטישע חסידים, וכל האווירה כולה אומרת הוד-קדומים חסידים עתיקי מקורי.

ניצוצי אורה

להלן נציין אי אלו והזרזי אורה בהנהגתו הרוממה שיש בהם משום לימוד לנו ולדורות הבאים.

סדר היום שלו שהיה גלוי לעין כל היה דוגמא שכל אחד יכול לעשות כן והיה מנחיל לרבים הענין של העבודה שהכל יהיה באופן של 'זיין נארמאל', להשתתף בסדרים ולחיות עם סדר היום, והיה מורה לעשות הכל בזמן, להתפלל בזמן, ללמוד בזמן, לילך לישון בזמן, ולקום בזמן, והכל לפי הסדר, ולא נתן לעשות עבודות גדולות כדוגמת לימוד משמר בליל שישו וכדו'. וכשהיו שואלים אותו אם לעשות משמר בליל שישו היה תמיד משיב 'ניין ניין, גיי שלאף ביי צייטנס, שטיי אויף ביי צייטנס', וזה היה הדוגמא לרבים וזה מה שהיה משריש ומעורר תמיד (עבודתו שלו עצמו היה באופן אחר אולם מה שהיה מנחיל ברבים היה הענין הזה).

בהנהגתו שלו היה אצלו תמיד ענין הבטחון והתחזקות והשמחה בכל ענין, כשנפטר בנו הרה"צ רבי מרדכי זצ"ל והגיעו לבשר לו אחרי גמר תפילת מעריב במוצ"ש בבית המדרש, תיכף כאשר שמע שזה כבר לאחר מעשה נתלהב ואמר 'מ'זאגט דאך יעדן טאג על חיינו המסורים בידך' ורק אח"כ נענה 'א אויסקאפעיגש'.

נוות ביתו הרבנית תליט"א ששהתה אז בשבת בעיר מאנסי וחזרה במוצאי שבת וכאשר שמעה את הבשורה שפכה את ליבה בפניו באמרה שיש לה בן בארץ ישראל אשר הולך ומתעלה וכל כך היה מצליח, ולפתע שומעים את הבשורה המרה הזאת, ועוד מה שהשאר ילדים כ"כ קטנים, ושפכה את ליבה במרירות עצומה, נענה אליה רבינו 'לאמיר טראכטן וואס מ'האט געהאט, מ'האט געהאט א זון שלמד בשנותיו הצעירות, והתחתן וכו' וברוך ה', צריך להודות על השנים האלו.

כמו כן כשהגיע אחר כך לארץ ישראל כשבועיים אחר הפטירה של בנו ועלה לבית החיים על קברו של בנו ואמר את כל סדר הקאפיטלאן והדליק נר וכו', אמו הרבנית שמעה מזה עוד לפני שחזר וכשהזכיר שאלה אותו 'א שטיינערדיגע הארץ האסטו?' ענה לה שכאשר עמד אז מול מקום המקדש

נשבה ארון האלוקים

הורם הנזר והוסרה העטרה בהלקח ארון האלוקים, פאר עטרת תפארת ישראל אשר כל בית ישראל נשען עליו, תל תלפיות, קדוש ישראל ותפארתו, צדיק יסוד עולם, עמוד צלותהון דישראל, רוח אפינו משיח ה' אשר אמרנו בצילו נחיה כל הימים, משיירי כנסת הגדולה, שריד לדור דעה זקן צדיקי הדור, עמוד הענווה, אוהבן של ישראל, מנורה הטהורה, אשר אמרתיו הטהורות נתפשטו בכל תפוצות ישראל לקרב ליבן של ישראל לאביהם שבשמים

כ"ה מרו

אדונינו מורינו ורבינו

מארה"ב וצוקללה"ה

אשר עלה בסערה השמימה, יום ד' ערב ר"ח אלול,
לסדר "כפר לעמך ישראל"
למגינת לבנו ודאבון נפשינו ונפש כל בית ישראל

גדולה האבידה ואין לה תמורה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

הליכות עולם

מפעל ותן חלקנו